

Для більш якісного обслуговування користувачів у МІЦ збирається матеріал, якого недостатньо у фонді, в папки-досьє, а для тих, хто, кому важко самостійно знайти потрібну інформацію, фахівці Центру проводять бібліотечні уроки. Про роботу з каталогами та картотеками, правила бібліографічного опису й складання списків літератури до рефератів і курсових робіт розповідає бібліограф ЦБС В. Карнаух. У літній період бібліотекарі МІЦ проводять для відвідувачів ознайомчі екскурсії по бібліотеці. Для юних користувачів призначені й бібліографічні посібники різної тематики.

Популярним серед користувачів МІЦ є Інтернет-центр створений за підтримки Посольства США в Україні. До його послуг тільки в минулому році звернулися 500 користувачів. У Мережі є доступ до великої кількості різноманітних ресурсів: реферативної та бібліографічної інформації, каталогів бібліотек і видавництв, фактографічних, адресних, довідкових баз даних; є можливість дізнаватися про новини, читати повні тексти книг та періодичних видань, електронні публікації, що не мають друкованих аналогів у нашій бібліотеці, знаходити потрібні зображення, музику та ін. Приваблюють користувачів та активно допомагають освоювати комп'ютер різноманітні листівки, буклети, пам'ятки, що видаються працівниками Центру в серії «Полезный Интернет». Велику допомогу надають працівники Інтернет-центру структурним підрозділам ЦБС в їхній видавничій діяльності – випуску інформаційних довідок, бібліографічних покажчиків літератури, буклети до ювілейних дат письменників тощо.

Досвідом, набутим за час діяльності МІЦ, ми ділимося з колегами під час семінарів і практикумів, що проводяться в бібліотеці: «Бібліотека і молодий користувач: складові успіху», «Національно-патріотичне виховання – пріоритетний напрям у роботі публічної бібліотеки», «Мовознавство. Робота бібліотек по популяризації української мови і літератури», «Молодий користувач бібліотеки. Вивчення та інформаційне обслуговування», «Бібліотека в світі інформаційних технологій» тощо. До цих заходів видаються інформаційні посібники, рекомендаційні списки фахової літератури з молодіжних питань. Робота МІЦ висвітлюється на сторінках інформаційно-методичного щоквартальника «Бібліотечна орбіта Нікопольщини».

Наші провідні фахівці виступають і на семінарах обласного рівня. Так, у квітні 2010 року в Нікополі відбувся семінар керівників методичних об'єднань шкільних бібліотек, де з досвідом роботи зі шкільними бібліотеками виступила з мультимедійною презентацією заступник директора ЦБС Л. Чиндяєва.

Активна й різноманітна діяльність Молодіжного інформаційного центру Центральної бібліотеки Нікопольської МЦБС робить його привабливим і корисним для молодих громадян міста. І тут дається взнаки й сприяння депутатів міської ради – пропозиціями, конкретними справами або фінансовою допомогою. У свою чергу, фахівці Центру багато роблять для того, щоб якнайповніше задовольняти запити юних користувачів, комплектувати фонд потрібною і цікавою літературою, рекламувати Центр та його послуги.

ЯК ЖИВЕШ, СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКО?

*І. Цуріна, завідувачка відділу
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»*

НА ПОРЯДКУ ДЕННОМУ – СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА

ПРОВЕДЕННЯ в 2007 році всеукраїнського дослідження «Сільська бібліотека на мапі України», ініційованого Міністерством культури і туризму України, значно активізувало увагу саме до вказаних закладів. Це цілком зрозуміло, зважаючи на те, що 81% публічних бібліотек країни знаходяться в сільській місцевості.

Відкриття свого часу бібліотек на селі було зумовлено розумінням їхнього значення як соціальних інституцій, що виконують освітянську місію, впливають на культурну атмосферу в громаді, формують її інтелектуальний та інформаційний потенціал. Бібліотека і сьогодні залишається на селі єдиним реально діючим, соціально орієнтованим закладом, який, по можливості, забезпечує конституційне право людини на вільний доступ до знань, культурних цінностей. Проте для того, щоб досягти повного дотримання прав кожного сільського мешканця на інформацію, задоволення його потреб та інтересів, необхідне корегування бібліотечної політики на місцях.

Варто зауважити, що ситуація стосовно цієї ланки бібліотечної системи залишається дуже складною.

Сільські бібліотеки перші відчували на собі, що таке місце самоврядування, почали інтуїтивно будувати відносини з місцевими владними структурами та громадами, без допомоги котрих, як і будь-яка публічна бібліотека, вижити не можуть. Місцева громада не тільки оцінює фахову діяльність бібліотекаря, його культурний рівень, а й добре знає цю людину. Односельчани не мають гадки про статистичні звіти, а знають, коли і скільки днів на тиждень відкрито книгозбірню і чи є вона насправді тим осередком, до якого тягнуться люди, знаходять тут для себе потрібну чи просто цікаву інформацію, можуть поспілкуватися, проявити себе, з користю провести час.

Якщо бібліотекар працював добре, якщо йому довіряють, тоді цілком логічними будуть дії на підтримку книгозбірні голови сільської ради, який, очевидно, також був її читачем. Але якщо бібліотека не була центром життя спільноти і керівник сільської ради ніколи не звертався туди, якщо він виріс без книги, живого спілкування в сільській книгозбірні, ось тоді дуже важко довести йому необхідність її існування для жителів села.

Процес децентралізації, розпаду ЦБС ускладнив роботу сільських бібліотек, оскільки їхні працівники втратили методичну підтримку центральних районних бібліотек, до якої вже звикли.

Хоча, врешті-решт, і ті, що вийшли з ЦБС, і ті, що залишилися, однаково потерпають у неопалюваних приміщеннях. От і стоїть питання, чи зможуть сільські книгозбірні в цих умовах стати каталізаторами, здатними зміцнити і об'єднати сільські громади, бути необхідними для своєї спільноти?

Аналіз статистичних даних свідчить, що ні матеріально-технічна база, ні фонди, ні кадрові ресурси сільських книгозбірень не відповідають тим вимогам, які висуває сьогодення. Ці питання, болючі для всієї бібліотечної спільноти України, стали головною темою проведення обласних форумів сільських бібліотек. Хоча запровадження місцевого самоврядування зруйнувало «вертикаль» підпорядкованості, тим самим забравши в обласній бібліотеці можливість впливу на ситуацію, що склалася на селі, проте окремі обласні бібліотеки намагаються привернути увагу владних структур та громади до існуючих проблем. Так, у 2008 році відбулися Перший Форум сільських бібліотекарів «Соціокультурна діяльність бібліотек в умовах кримського села» в м. Сімферополі (АРК), І Форум сільських бібліотекарів Миколаївщини «Сільська бібліотека: стратегія поступу в майбутнє» в м. Миколаєві. Цього року, напередодні Всеукраїнського дня бібліотек, Кіровоградського ОУНБ ім. Д. І. Чижевського також було ініційовано проведення обласного Форуму сільських бібліотекарів. Його метою стало визначення перспектив розвитку сільських бібліотек, покращання їхнього матеріально-технічного стану, впровадження інновацій, організація вільного доступу населення до інформації, якісне задоволення інформаційних потреб жителів села.

Форуму передував обласний огляд-конкурс «Краща сільська бібліотека Кіровоградщини» (http://www.library.kr.ua/novini/forum_zv.html). Оцінювалися: основні показники роботи, матеріально-технічна база бібліотеки та її стан, залучення позабюджетних коштів, платні послуги, забезпечення комфортності умов обслуговування користувачів, інформаційний потенціал та довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, підвищення фахового рівня працівників. Також зверталась увага на:

- участь бібліотеки в соціокультурному розвитку села та її взаємодія з органами місцевої влади, закладами культури і освіти, недержавними організаціями;
- участь у реалізації районних соціальних програм, в обласних та всеукраїнських конкурсах;
- організацію обслуговування окремих груп населення (дітей, юнацтва, неповносправних громадян, людей похилого віку, багатодітних сімей);
- краєзнавчу діяльність, роботу любительських об'єднань, клубів за інтересами;
- висвітлення діяльності бібліотеки в засобах масової інформації.

Порівняння статистичних показників діяльності сільських бібліотек Кіровоградщини за 2009 р. із даними соціологічного дослідження 2007 р. та з показниками її найближчих сусідів (аналогічними бібліотеками Вінницької, Миколаївської, Черкаської областей) дозволило зробити висновок, що ситуація поступово змінюється на краще. Але й досі більше половини бібліотек навіть не опалюються, тому годі й говорити про

впровадження в них інформаційних технологій, проведення соціокультурної діяльності на належному рівні.

У той же час показники роботи сільських бібліотек Кіровоградщини свідчать про їхню затребуваність, адже практично кожен другий житель села користується їхніми послугами. Водночас у 2009 р. відбулося зменшення кількості користувачів сільських бібліотек регіону на 7 тис. осіб. Причин цього декілька. У середньому на утримання однієї бібліотеки виділялося 19 718 грн., із яких 81% – на заробітну плату. Отже, на належне комплектування, утримання книгозбірень залишається зовсім небагато коштів. Минулого року кожна сільська бібліотека у середньому отримала лише 82 книги. Привертає увагу і той факт, що 68% користувачів бібліотек – люди старшого віку, молоді у селах мало, є безробітні, а чоловіки змушені виїжджати на заробітки. Особливістю цього регіону є те, що тут досить багато сіл із невеликою кількістю жителів, тому в них немає бібліотек. Певною мірою рішенням проблеми бібліотечного обслуговування населення стало відкриття 165 бібліотечних пунктів.

Сьогодні в суспільстві є розуміння, що бібліотека – це єдиний безкоштовний соціальний заклад на селі, який дає можливість користуватися книгами, отримувати інформацію. Серед проблемних питань функціонування сільських книгозбірень – взаємодія з місцевою владою, ресурсне забезпечення діяльності, робота на допомогу відродженню та збереженню української культури, тобто розвиток бібліотеки як інформаційного, освітнього та культурно-дозвілєвого центру.

Зрозуміло, що, працюючи в складних матеріальних умовах, бібліотеки більше уваги приділяють соціокультурній роботі, стаючи місцем спілкування, організації змістовного дозвілля. Попри всі труднощі, на базі багатьох сільських бібліотек працюють клуби за інтересами, проводяться різноманітні заходи, реалізуються проекти літнього читання для дітей.

Знаковим є те, що бібліотеки поступово змінюють свої функції, враховуючи реалії сьогодення, а отже, поступово відбувається еволюція соціальної ролі бібліотеки. Її функції розширюються та виходять за межі суто традиційної бібліотечної роботи. Про це свідчить й участь сільських книгозбірень в Ярмарку соціальних ініціатив, що проводився на Кіровоградщині, де яскраво простежується партнерство бібліотек та громадських організацій заради інтересів місцевих громад. Цьому, безперечно, сприяла участь сільських бібліотек у проведенні в області інформаційно-освітньої кампанії з правової освіти сільської молоді та молоді невеликих міст. Так, за темою «Роль громадянського суспільства та громадянських ініціатив у сільській місцевості» було проведено 80 тренінгів, основною метою яких стало розкриття механізмів участі мешканців територіальних громад у процесах ухвалення та прийняття рішень органами місцевого самоврядування, пошук шляхів вирішення актуальних проблем громади спільно із владою, у т. ч. залучення фінансових ресурсів.

Одним із аспектів роботи є розробка та участь бібліотек у різноманітних проектах. Так, програма „Бібліоміст” підтримала проект Центральної бібліотеки для дорослих Олександрівського району «Дамо засудженим шанс у громаді». Бібліотека спільно з громадою селища допоможе людям, які повертаються до повноцінного життя після закінчення виправного терміну. Буде проведено низку заходів, що сприятимуть соціальній реабілітації колишніх засуджених, серед

яких: навчання роботи з комп'ютером; допомога в подоланні інформаційної замкнутості через надання можливості Інтернет-спілкування; створення безкоштовної громадської юридичної приймальні; пріоритетне інформаційно-бібліографічне обслуговування лідерів громадського руху, котрі займаються реабілітацією ув'язнених; підтримання правової освіти членів громади шляхом надання доступу до правових баз країни. Партнери проекту – волонтери, громадська спілка краєзнавців, міська рада, районна рада, районний відділ культури, місцеві ЗМІ, відділ у справах сім'ї, молоді та спорту.

Підключення бібліотек до Інтернету – ще один із кроків на шляху забезпечення рівного доступу до інформації для населення регіону. Доступ до Мережі в 2010 році отримали 5 сільських бібліотек завдяки реалізації проекту «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» програми «Бібліоміст». Всього Кіровоградська область одержала 15 комп'ютерів, із них 13 – сільські бібліотеки.

Про позитивні зміни в діяльності бібліотек села свідчить і те, що на Форумі окремі з них були відзначені заохочувальними призами від обкому профспілки працівників культури, програми «Бібліоміст», Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Кіровоградській області, літературного об'єднання «Степ», обласної організації Національної спілки письменників України, мобільного оператора «Київстар Дж. Ес. Ем.», Президентського фонду Леоніда Кучми «Україна».

Бібліотека стає успішною, коли вона починає працювати по-новому, формуючи навколо себе соціально-культурний простір та будуючи взаємини з користувачами на основі аналізу та передбачення їхніх потреб. Для цього необхідна актуалізація бібліотечних фондів, створення системи безперервної освіти бібліотекарів, підтримки сільських бібліотек методичними центрами різного рівня і т. ін.

Нині спостерігаються зміни й у діяльності самих сільських бібліотекарів, які по-новому, енергійно будують відносини з органами влади, громадськими організаціями, соціальними інституціями. Очевидно, що

цьому сприяє високий відсоток фахівців (65%) з повною вищою та базовою вищою бібліотечною освітою, розумний консенсус між досвідом (35% бібліотекарів мають стаж понад 20 років) та молоддю, яка працює лише більше 3 років (15%). Це, у свою чергу, зумовить зміцнення матеріально-технічної бази книгозбірень, слугуватиме запорукою їхнього стабільного розвитку у майбутньому.

А про те, що представники влади розуміють важливість сільських бібліотек, свідчить участь у кіровоградському Форумі перших осіб регіону. Так, голова обласної ради М. Сухомлин у своєму привітанні сказав, що влада усвідомлює значення бібліотеки для громади і робить усе можливе, щоб підтримати бібліотеку як осередок культури, особливо на селі. А голова облдержадміністрації С. Ларін попросив терміново подати конкретні заходи щодо поліпшення стану бібліотек області. Ці пропозиції мають увійти до «Програми соціально-економічного розвитку Кіровоградщини».

Список використаної літератури

1. Бражнікова С. Моя багатофункціональна бібліотека : діяльність сел. б-к на соврем. етапе / С. Бражнікова // Библиополе. – 2008. – № 1. – С. 15–17.
2. Зведення річних звітів про діяльність бібліотек сфери управління Міністерства культури і туризму України (2009) / Упр. культури і туризму Кіровоград. облдержадмін.
3. Кравченко С., Цуріна І. Сільська бібліотека: знайомство зблизка / С. Кравченко, І. Цуріна // Бібл. планета. – 2007. – № 4. – С. 39–40.
4. Розвиток мережі громадянської освіти : (за результатами реалізації проекту «Мережа громадян. освіти. Правова освіта сіл. молоді» / упоряд. В. Животовська ; Кіровоград. обл. інформ. служба з актуал. питань жіноцтва. – Кіровоград, 2009. – 282 с.
5. Бібліотечна Україна в цифрах (2008–2009 рр.) : Стат. зб. / М-во культури і туризму України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України» – К., 2010. – 56 с.
6. Цуріна І. Влада інвестує в розумного бібліотекаря / І. Цуріна // Бібл. планета. – 2008. – № 3. – С. 22–23.
7. Ярмарок соціальних ініціатив (за результатами реалізації проекту «Мережа громадянської освіти: вчимося працювати за новими законами») / Кіровоград. обл. інформ. служба з актуал. питань жіноцтва, Кіровоград. обл. універс. б-ка ім. Д. Чижевського ; упоряд. В. Животовська. – Кіровоград, 2007. – 124 с.

Т. Бугай, завідувачка Олександрівської сільської бібліотеки Покровської районної ЦБС, Дніпропетровська область

ШИРОКИЙ РЕПЕРТУАР ПОСЛУГ БІБЛІОТЕКИ НА СЕЛІ

Живе бібліотека у селі

Для того, щоби серцем зрозумів ти,

Що хліб і книга – на однім столі –

Як щастя і добро, повинні жити.

Ці слова читаєш щоразу, коли заходиш до Олександрівської сільської бібліотеки-філії № 17 Покровської районної ЦБС. Дійсно, живе бібліотека у селі вже понад 80 років. Її історія тісно пов'язана зі славною історією села, що розкинулось на лівому березі річки Вовча, його жителів – простих селян-трудоарів, хліборобів, чесних, гордих, щедрих душею людей.

А починалося все з хати-читальні, розміщеної в панській клуні. Її фонд складала книжечки і брошури, що

їх приносили самі жителі села, і читали вони ті затерті «фоліанти» при каганцях та свічках.

Книгу в Олександрівці любили і шанували завжди, шукаючи в ній мудру пораду, підтримку у скрутний момент, у хвилини радості.

Олександрівська сільська бібліотека сьогодні – це інформаційно-культурний, дозвіллевий центр села з широким репертуаром послуг, із фондом, який налічує 7 204 примірники. Її користувачами є 510 осіб – допитливих, вимогливих, але завжди вдяч-

